

TYÖNEUVOSTO

LAUSUNTO

TN 1362-99

PL 32

00023 VALTIONEUVOSTO

puh. 09 - 645 593

18.11.1999

14/1999

Lausunnonpyytäjä: Hämeen työsuojelupiiri

Asia: Työaikalakien soveltaminen aluemyyntipäällikön työhön ja matkustamiseen käytetyn ajan lukeminen työaikaan

Työnantaja: A Oy

Lausuntopyyntö

Hämeen työsuojelupiiri on pyytänyt työneuvoston lausuntoa siitä, onko ja millä edellytyksillä X:n työskentelyyn A Oy:ssä ollut noudatettava työaikalakia (605/1996) tai/ja sitä edeltänyttä työaikalainsäädäntöä. Lisäksi lausuntoa on pyydetty siitä, missä määrin ja millä edellytyksillä X:n työssä matkustamiseen käyttämä aika luetaan työaikaan sisältyväksi.

Kanne perusteluineen

X on nostanut kanteen A Oy:tä vastaan Rauman käräjäoikeudessa 31.12.1998. Kanteessaan X vaatii

1. maksamatta olevaa peruspalkkaa A Oy:n X:lle teettämistä ylitöistä vuosilta 1991-1998 yhteensä 235.008 mk laillisine viivästyskorkoineen,

2. maksamatta olevia ylityökorvausten korotusosia vuosilta 1996-1998 yhteensä 53.833,00 mk viivästyskorkoineen,
3. odotusajan palkkaa kuudelta päivältä eli 3.918 mk viivästyskorkoineen ja
4. korvauksen oikeudenkäyntikuluista korkoineen.

Vaatimuksia on perusteltu seuraavasti. X on tehnyt työnantajan edustajan määräyksestä ylitöitä 15.1.1995-4.4.1998. Vähäinen osa teetetyistä ylitöistä on korvattu vapaana, mutta suuri osa ylitöistä on jäänyt korvaamatta. Vastaaaja ei ole suostunut työsuhteen aikana toistuvista kehoituksista ja pyynnöistä huolimatta korvaamaan ylitöitä. Vastaaaja on irtisanonut X:n hänen kieltäytyttyä luopumasta ylitöiden korvausvaatimuksistaan. X:n työsuhde on ollut sellainen, että häneen on tullut soveltaa työaikalain säännöksiä. X on oikeutettu työaikalain säännösten perusteella saamaan peruspalkan mukaisen tuntipalkan kaikilta ylityötunneilta ja lain mukaiset 50 %:n ja 100 %:n korotusosat vuosilta 1996-1998. Saatavien suoritus on viivästynyt työsuhteen päättyessä yli 6 päivän ajan. X:llä on oikeus odotusajan palkkaan.

X:n työsuhde alkoi 15.1.1991. Osapuolet solmivat 18.1.1991 kirjallisen työ sopimuksen, jossa palkaksi määriteltiin 12.000 markkaa kuukaudessa. Vuoden 1995 ajan palkka oli 12.500 markkaa, 1.1.1996-28.2.1997 12.875 markkaa ja 1.3.-1997-4.4.1998 13.075 markkaa kuukaudessa. X:n työtehtävinä olivat myyntiin ja myynnin edistämiseen liittyvät työt sekä A Oy:n alihankintaan liittyvät sopimus- ja kuljetustehtävät. Tehtävänimikkeenä työ sopimuksessa on aluemyyntipäällikkö. Tehtävänimike ei kuvaa todellista tilannetta, sillä X:llä ei ollut yhtään alaista. X toimi A Oy:n toimitusjohtajan alaisena toimien toimitusjohtajan lähes päivittäin erikseen antamien ohjeiden ja määräysten mukaisissa työtehtävissä. Työ edellytti paljon matkustamista. X:n toimialueena oli teoriassa ja käytännössä koko Suomi. A Oy oli osoittanut X:n työhuoneeksi yhden huoneen X:n asunnosta. A Oy oli vuokrannut ko. huoneen X:ltä. Pääosin X:n työ oli kuitenkin matkatyötä. X teki myös säännöllisesti ja usein työtä A Oy:n päätoimipaikassa H:ssa. Työnantajan edustajalla on ollut jatkuvasti mahdollisuus valvoa ja on valvonutkin X:n työaika. Työnantaja on määrännyt jatkuvasti työtehtäviä X:n tehtäväksi niin paljon, että X on joutunut tekemään ylitöitä. X on joutunut tekemään ylitöitä myös kotonaan iltaisin ja viikonloppuisin. Näistä X ei ole pitänyt luetteloa eikä nyt vaadikaan niitä korvattavaksi. Korvattavaksi vaaditut ylityöt ovat kaikki tehty matkatöiden yhteydessä. Kaikista matkoista on laadittu matkalaskut, jotka X on toimittanut työnantajalle. Matkalaskuihin X on merkinnyt työmatkan alkamis- ja päättymisajan.

X oli kysynyt työ sopimusta solmittaessa A Oy:n toimitusjohtaja Y:ltä työajasta ja mahdollisten ylitöiden korvaamisesta. Y oli ilmoittanut, että työaika on 8 tuntia päivässä ja ylitöitä tulee tehdä vain tarvittaessa. Jos ylitöitä tehdään, tulee korvaus järjestää ensisijaisesti vapaana. X teki saamansa ohjeen mukaan kaikki työnantajan edustajan määräämät työt. Annettujen tehtävien hoitaminen edellytti ylitöiden tekemistä. X pyrki myös työnantajan ohjeen mukaan ottamaan korvauksen ylityöstä vapaana. Ylityövapaita X piti vuonna 1991 yhden päivän, vuonna 1992 neljä päivää, vuonna 1993 yhdeksän, vuonna 1994 viisi päivää, vuonna 1995 neljä päivää, vuonna 1996

kolme päivää ja vuonna 1997 neljä päivää. Enempää vapaapäiviä X ei kyennyt pitämään hänelle määrättyjen töiden suuren määrän johdosta.

X oli vaatinut työsuhteen aikana vuosittain useasti toimitusjohtajaa huolehtimaan siitä, että X:n töitä vähennetään tai että hänelle maksetaan ylityökorvaukset. Työnantaja ei puolittaisista lupauksista huolimatta kuitenkaan tehnyt asialle mitään. Päinvastoin X:n työtehtävät lisääntyivät vuosien myötä. X:n työsuhde päättyi 4.4.1998 työnantajan irtisanottua X:n.

A Oy:n vastaus

A Oy on vaatinut vastauksessaan Rauman käräjäoikeudelle kanteen hylkäämistä kokonaisuudessaan ja kantajan velvoittamista maksamaan vastaajan oikeudenkäyntikulut asiassa. Vastaaja katsoo, että X ei kuulunut työaikalain 2 §:n 1 momentin 3 kohdan perusteella lain soveltamisalaan. X:n työ oli pääasiallisesti myyntiedustajan työtä eli matkatyötä (työaikalaki 2 §:n 1 momentin 3 kohta ja kauppaliikkeiden ja toimistojen työaikalaki 1 §:n 2 momentin 3 kohta). X:n työ on tehty nimenomaan lain tarkoittamissa sellaisissa oloissa, ettei voida katsoa työnantajan asiaksi valvoa siihen käytettävän ajan järjestelyjä eikä työnantajalla ole ollut siihen tosiasiallisia mahdollisuuksiakaan. X ja työnantaja olivat nimenomaisesti sopineet työn edellyttävän itsenäisyyttä ja oma-aloitteisuutta työaikojen järjestelyssä ja he olivat sopineet, ettei työ edellytä työajan valvontaa eikä työnantaja myöskään sitä tee. Vastauksessa on todettu, että ylityökorvausten vanhentumisaika on työaikalain mukaan korostusosien osalta kaksi vuotta ja peruspalkan osalta 10 vuotta. Tässä tapauksessa kuitenkin vastaaja kiistää koko ylityökorvausvaatimuksen.

Vastaaja toteaa, että X on toiminut aluemyyntipäällikkönä toimialueenaan koko Suomi. X:n työhuone sijaitsi L:ssä 2,5 tunnin ajomatkan päässä A Oy:n toimipaikasta H:ssä. Tämän kaltainen työsuhde ei vastaajan mukaan kuulu työaikalain soveltamispiiriin, koska työnantajalla ei ole minkäänlaista mahdollisuutta seurata työntekijän työaikoja eikä ole sitä tehnytkään. Työsuhteen osapuolet olivat työsuhdetta solmiessaan sopineet, ettei työaikoja seurata, vaan X pitää itse huolta työajoistaan ja tasoittaa mahdolliset ylityöt pitämällä vapaapäiviä, kuten oli tehnytkin. Työ oli täysin itsenäistä ja X voi vapaasti suunnitella tarkat toimintatapansa.

Kantajan lisälausuma

X on kiistänyt vastaajan vastauksessaan esittämät tiedot ja väitteet siltä osin kuin ne ovat ristiriidassa X:n aiemmin ja lisälausumassa esittämien kanssa. Lisälausumassa X toteaa, että hän laati yksittäisten tehtävien aikataulun neuvotellen aikataulusta esimiehensä ja muiden työntekijöiden kanssa lähinnä kuukausittaisissa myyntilinkiksi kutsutuissa palavereissa. X oli yhteydessä toimitusjohtajaan lähes päivittäin ja tapasi toimitusjohtajan useasti kuukaudessa joko

A Oy:n toimitiloissa tai asiakkaiden luona matkoilla. X myöntää sen, että työsuhteen alussa sovittiin siitä, että tarpeelliset ylityöt pidetään vapaana. Työtehtävien määrän vuoksi näitä vapaapäiviä X ei voinut pitää enempää kuin oli pitänyt. X:n työsuhteen aikana työnantajalta laskuttamat matkalaskut perustuvat työnsuoritusmatkoihin, jotka on luettava työaikaan. Kyseessä on työaikalain 4 §:n 3 momentissa tarkoitettuista matkoista, jotka ovat työsuorituksia. X ei ole työsuoritusmatkojen yhteydessä hoitanut omia asioitaan lukuunottamatta lyhyitä ruokailutaukoja. Lisäksi X on työnsuoritusmatkoilla kuljettanut mukanaan työssään tarpeellisia raskasta tavaraaerää. X myöntää sen, että työnantaja ei ole suoranaisesti määrännyt tiettyjä ylityksiä hänen tehtäväksi. Työnantaja on ollut kuitenkin koko työsuhteen ajan tietoinen siitä, että X:lle annettujen työtehtävien suoritus edellyttää ylityksiä. Työnantajan on siten katsottava edellyttäneen tehtäväksi ylityksiä tarpeen mukaan. Olkien hankintatyö vei X:n kokonaistyöajasta noin 10-15 %. X:n työ ei ollut pääasiallisesti myyntiedustajan työtä. Eikä myöskään pääasiallisesti kauppaedustajan tai myyntiedustajan työtä vastaavaa työtä. Työ oli suurelta osin matkatyötä, mutta se, miten työtä tehtiin, oli toimitusjohtajan tarkassa valvonnassa ja ohjauksessa. Työtä ei voida mitenkään rinnastaa kauppaedustajan työhön. X:n työ on myynninedistämisen osalta pääasiassa painottunut yhteydenpitoon suurasiakkaisiin, joiden kanssa on neuvoteltu pitkäaikaisista toimitussopimuksista. X on tehnyt toki myös yksittäisten toimituserien kaupittelua, mutta tämä on rajoittunut vain niihin ylijäämäeriin, jotka eivät ole menneet kaupaksi pitkäaikaisten sopimusten perusteella. X:n käsityksen mukaan hänen työnsä on kokonaisuudessaan tehty sellaisissa oloissa, joissa työnantajalla on ollut mahdollisuus valvoa työhön käytettävän ajan järjestelyjä. Työnantaja on myös valvonut työhön käytettävän ajan järjestelyjä. Valvonta on ollut sekä ennakkollista että työn suorittamisen aikaan tehtyä valvontaa ja ohjausta sekä myös jälkikäteistä erilaista raporttien perusteella tapahtunutta valvontaa. X ei ole missään vaiheessa sopinut työnantajan kanssa, että työ edellyttäisi työntekijän itsenäisyyttä ja oma-aloitteisuutta työaikojen järjestelyssä eikä myöskään siitä, että työ ei edellyttäisi työajan valvontaa oltu sovittu.

Välitoimet

Pyyntö työsuojelupiirille ja siihen liittyvä selvitys

X on 7.4.1999 pyytänyt Hämeen työsuojelupiiriä tutkimaan, onko hänen työskentelyynsä A Oy:ssä tullut soveltaa työaikalakia tai aiemman vastaavan lain säännöksiä ja onko myönteisessä tapauksessa työnantaja rikkonut ko. lakeja. X on pyytänyt, että työsuojelupiiri antaa asiasta lausunnon tai hankkii asiassa työneuvoston lausunnon.

Lausuntopyyntöissä X on selvittänyt lisää työskentelyään. X oli sopinut työsuhteen alusta lukien, että hän tekee työtä kotoa käsin, josta lähtien hänellä oli oikeus laskuttaa matkatöistä riippumatta siitä, tehtiinkö työ asiakkaan luona vai A Oy:n toimipaikassa H:ssa. Pian työsuhteen alkamisen jälkeen oli sovittu siitä, että A Oy maksaa X:lle korvausta työhuoneesta; vuokran määrä X:n

asunnon yhdestä huoneesta oli aluksi 1000 markkaa/kuukausi ja myöhemmin 1050 markkaa/kuukausi. Työhuoneessa oli osaksi työnantajan kalusteita ja koneita. Puhelin ja telekopiolaite olivat X:n omia, mutta niiden kustannukset maksoi työnantaja. Työsopimusta solmittaessa oli sovittu, että X:n työaika on klo 8-16, jotta se olisi yhteneväinen A Oy:n asiakkaiden kanssa. X:n toimialueena oli koko Suomi. Käytännössä työ kuitenkin painottui Etelä-Suomeen niin, että noin 70 % työstä tehtiin I:n, J:n ja K:n talousalueilla.

X:n pääasiallisena tehtävänä tuoreita herkkusieniä kasvattavassa ja jalostavassa A Oy:ssä oli markkinointi ja tuotekehitys. X vastasi toimitusjohtajan kanssa yhteistyössä yhteydenpidosta keskusliikkeiden, tukkujen, teollisuuden, laitosten ja suurkeittiökaupan päättäjiin, suunnitteli ja valmisteli markkinointitoimenpiteet. Vuodesta 1991 lukien X:n tehtäviin kuului vastata kuljetussuunnittelusta. Vuonna 1995 hänelle annettiin kokonaisvastuu sienien kasvattamisessa tarpeellisen olkien hankinnassa (ostosopimusten teko viljelijöiden kanssa, laadun tarkastus, varastoinnin ja kuljetusten järjestäminen ym.). Lisäksi X:llä oli erilaisia myynnin kehittämiseen, samoin kuin tuotekehitykseen liittyviä tehtäviä sekä muita toimitusjohtajan antamia projektiluonteisia tehtäviä.

X oli yhteydessä toimitusjohtaja Y:hyn arvionsa mukaan 10-20 kertaa viikossa. Yhteydenpito tapahtui useimmiten puhelimitse. X antoi päivittäin ja useinkin kerran päivässä alustavan raportin työmatkojen yhteydessä käymistään neuvotteluista ja muista toimenpiteistä eri asiakkaiden ja yhteyshenkilöiden kanssa. X laati myös kirjalliset raportit matkoista toimitusjohtajalle. Raportit X lähetti telekopioina 1-2 päivän kuluttua matkasta. X raportoi myös tekemästään työstä lähettämälle työnantajalle joka toinen viikko matkalaskut työsuoritusmatkoistaan. Matkalaskuihin oli merkitty päivittäinen työaika. X oli A Oy:n toimipaikassa O:ssa 1-3 päivää kuukaudessa markkinointihenkilöstön neuvotteluissa. Näissä neuvotteluissa oli X:n muistin mukaan ainakin seuraavat A Oy:n markkinointia hoitavat työntekijät: M (myöh. N), O, P, Q ja toimitusjohtaja Y. Neuvotteluissa käytiin läpi tehdyt työt tarpeellisin osin ja suunniteltiin tulevat työt seuraavaan kokoukseen asti eli noin kuukauden ajaksi eteenpäin. Työnsuoritusmatkat tuli suunnitella tarkasti senkin vuoksi, että toimitusjohtaja Y oli mukana matkoilla, lähinnä asiakaskäynneillä noin 30 päivänä vuosittain.

Markkinointihenkilöstön palavereista laadittiin kirjalliset raportit. X teki olkien hankinnan itsenäisesti. Hän raportoi kuitenkin työn tuloksista toimitusjohtajalle vähintään viikoittain säännöllisesti. Olkien hankintatyötä X teki aamuisin ja iltaisin muiden työtehtävien kiireellisyyden vuoksi. Tähän työhön X:ltä meni keväällä noin kolme viikkoa, kesällä noin kaksi viikkoa ja syksyllä lähes kuukausi. X:llä oli myös useita toimitusjohtajan antamia erityisiä projektitehtäviä, kuten selvitykset hevosen ja kanan lannan hankintamahdollisuuksista sekä niiden käyttömahdollisuudesta sienikasvattamiseen.

Työsuhteen aikana X:ltä ei oltu vähennetty mitään tehtäviä. Työnsuoritusmatkoilla X käytti koko työajan työtehtävien hoitamiseen. Tämän lisäksi X käytti aikaa työaikana vain välttämättömään pikaiseen ruokailuun. Työnsuoritusmatkoilla X:llä oli käytössään henkilöauto. Sen tavaratila ja takapenkki olivat poikkeuksetta täynnä työhön liittyvää välttämätöntä materiaalia. Mukana

kuljetettavien materiaalien paino oli 30-150 kiloa. Työmatkoilla oli oltava mukana esittelytarvikkeita, erilaisia liikelahjoja ja näytteitä. Näiden tarvikkeiden menekki oli matkan aikana niin suuri, että X joutui usein järjestämään A Oy:ltä lisätarviketoimituksen. X:lle toimitettiin usein tukkuliikkeiden välityksin kuormalavallinen tavaraa. X katsoo olleensa kaikissa työtehtävissä työnantajan edustajan toimitusjohtaja Y:n tarkan ohjauksen ja valvonnan alaisena. Matka- ja työsuunnitelmat X tosin teki pääosin itse, mutta suunnitelmat tulivat työnantajan tietoon jo ennen niiden toteuttamista. Siten työnantaja saattoi ohjata ja valvoa työn tekemistä.

Työsuojelupiirin pyytämä selvitys

Hämeen työsuojelupiiri on pyytänyt sekä X:ltä että A Oy:ltä selvitystä siihen 1) onko työneuvoston lausunto asiassa tarpeellinen ottaen huomioon työneuvoston lausunnon nro 1357-99 (17/98), 2) jos työneuvoston lausunto on tarpeellinen, mitkä lausunnosta 1357-99 ilmenemättömät seikat/periaatteet erityisesti ovat sellaisia, joista pitäisi hankkia työneuvoston lausunto ja 3) jos osapuolet pitävät työneuvoston lausuntoa 1357-99 sellaisena, että sen perusteella asia voidaan ratkaista, onko työsuojelupiirin erillinen lausunto tarpeen ja jos on, mitkä ovat ne seikat, jotka pitäisi ottaa huomioon tai joihin pitäisi ottaa kantaa tässä lausunnossa?

Osapuolet antoivat kyselyyn seuraavat vastaukset. X on katsonut, että työneuvoston lausunto asiassa on tarpeellinen. Työneuvoston lausunto 1357-99 ei ole sellainen, jonka perusteella X:n asia voitaisiin ratkaista. X:n työhön on kuulunut myyntityö vain varsin vähäiseltä osin. Pääasiallinen työ on ollut myynninedistäminen ja materiaalin hankintaan sekä tuotannon ja jakelun ohjaukseen liittyvät työt. Työneuvoston lausunto 1357-99 ei ole sovellettavissa X:n tapaukseen, koska X:n kiinteäksi työpaikaksi oli sovittu L:ssä sijaitseva X:n omakotitalosta vuokrattu työhuone. X:n työtehtävät olivat moninaiset. Työtehtäviin kuului

- toimitusmäärien selvittäminen yhdeksältä yhteistyöviljelijältä ja toimituksista ja kuljetuksista sopiminen,
- yhteydenpidot kuljetusliikkeisiin,
- olkien osto, laaduntarkastus, varastointisuunnitelmat ja kuljetukset,
- sienten kylmäkuljetuksesta sopiminen ja valvonta sekä kuljetusten kehittäminen,
- eri sienilaatujen myynti, tuotannon tasapainottaminen ja kehittäminen sekä
- yhdyshenkilönä toimiminen A Oy:n ja viljelijöiden välillä sekä sienten jalostusyhtiön Tuoterenkaan ja A välillä.

Työpäivä alkoi yleensä aamulla kello 05.00-08.00 ja päättyi kello 18.00-23.00. Aamulla ennen toimisto-aikaa X oli yhteydessä Tuoterenkaan kanssa ja sopi päivän toimituksista. Yhteydenpito

tapahtui autopuhelimella työnsuoritusmatkalla. Tämän jälkeen X oli yhteydessä kuljetusliikkeisiin ja sopi tarvittavat kuljetukset sekä tarkisti kuljetusten onnistumisen. Tämän jälkeen X oli yhteydessä yhteistyöviljelijöihin ja selvitti, miten tuotanto on onnistunut ja riittävätkö sienet tilattuihin määriin. Tarvittaessa X oli yhteydessä ostajiin ja tukkuliikkeisiin.

Toimistoajan alettua X oli yhteydessä A Oy:öön, josta hän sai päivän sienituotantoennusteet. Jälleen arvioitiin sienien riittävyys. X:n tehtävänä oli tasata myydyt sienet asiakkaille, ilmoittaa, jos jotain jäi puuttumaan ja ylituotantotilanteessa pyrkiä myymään ylimääräiset sienet asiakkaille. Kello 08.00-16.00 X hoiti pääasiassa tukuissa ja muiden suurasiakkaiden luona sienten myyminen edistämistä ennalta sovitun ohjelman mukaisesti. Tapaamisilla oli usein mukana toimitusjohtaja Y, jonka kanssa ohjelma, aikataulu ja matkareitti oli suunniteltu ja sovittu etukäteen. Matkaohjelma sovittiin päiväkohtaisesti ja asiakkaittain A Oy:ssä pidetyissä myyntipalavereissa. Asiakkaiden luona käydessä X:n oli huolehdittava käynnin valmisteluista (esittelymateriaali ja näytteet). X oli tilannut sienimateriaalin etukäteen A Oy:ltä kylmäkuljetuksena sellaisille asiakkaille, joiden luo hän meni ko. päivänä ensimmäisenä. Tavaraa oli X:ää varten toimitetut lavallinen tai useampikin lavallinen asiakkaan luokse. X lastasi tavarat autoonsa ja jakoi ne eri asiakkaille päivän aikana. Näyttemateriaalia ja työssä tarvittavaa materiaalia X kuljetti autossa mukanaan päivittäin noin 5-150 kiloa. Materiaali oli erittäin kevyttä ja siten se usein täytti auton tavaratilan ja takapenkkin kokonaan. Kunkin asiakaskäynnin jälkeen X oli yhteydessä toimitusjohtaja Y:hyn kertoakseen käynnin tulokset. Samalla hän sai Y:ltä toimintaohjeita jatkossa.

Kello 16.00-23.00 välisenä aikana X ajaessaan L:aan tai muuhun yöpymispaikkaan, hoiti puhelimitse asioita soittamalla asiakkaille. Tänä aikana X teki myös olkien ostosopimuksia ja teki tarkastuksia eri puolella Etelä-Suomea. Olkien hankintaa hoitaessaan X:llä oli mukanaan näytteidenottovälineet ja näytepussit. Hän kuljetti näytteet tarkastettavaksi autossaan A Oy:lle. Pitkät päivittäiset työajat johtuvat siitä, että normaalityöajassa ei olisi ehtinyt suorittamaan annettuja tehtäviä. Suuren osan asioista X hoiti matkapuhelimellaan. Suurin osa matka-ajasta kului puhelimessa - X:n matkapuhelinliittymän lasku oli ajoittain lähes yhtä suuri kuin A Oy:n muut puhelinlaskut, vaikka A Oy:ssä oli tuohon aikaan noin 70 työntekijää, joista 30 toimistotehtävissä.

A Oy on katsonut, ettei työneuvoston lausunto asiassa ole tarpeen. A Oy on todennut, että työneuvoston lausunnosta TN 1357-99 ilmenevät jo kaikki ne seikat, joita X:n ja A Oy:n välisen asian ratkaisemiseen tarvitaan. Jos työsuojelupiiri kuitenkin päättää lausuntoa pyytää, olisi siinä A Oy:n mielestä otettava huomioon samat seikat kuin työneuvoston lausunnossa 1357-99 eli työ kiinteän työpaikan ulkopuolella, työn luonne, sen itsenäisyys ja työn suoritustapa. A Oy on todennut, että lisäksi tulisi ottaa huomioon yhtiön markkinointihenkilöstön neuvotteluissa laaditut raportit, jotka selkeästi ja riidattomasti osoittavat sen, millä tasolla ja tarkkuudella X:n tehtävät palavereissa suunniteltiin. X:n väitteet työmatkojen tarkoista aikatauluista kuukaudeksi eteenpäin eivät siten pidä paikkaansa.

Työneuvoston pyytämä selvitys

Työneuvosto on vielä varannut asianosaisille mahdollisuuden esittää lisänäkökohtia asiassa. X ei ole antanut vastausta. A Oy:n vastauksessa on todettu seuraavaa. X sopi itse asiakastapaamisensa, päätti itse ajoreittinsä, lepoaikansa ja mahdolliset yöpymispaikkansa. A Oy katsoo, että X:ään ei tule soveltaa työaikalakia eikä sitä aikaisemmin voimassa ollutta kauppaliikkeiden ja toimistojen työaikalakia. Aluemyyntipäällikkö X teki työtä osaksi kotonaan ja osa hänen työstään oli matkatyötä. Toimitusjohtaja eivätkä muut työtoverit voineet sopia X:n töiden ajankohdista eivätkä he sitä tehneetkään. X sopi ajankohdat täysin itsenäisesti asiakkaiden kanssa. Samoin hän on voinut täysin vapaasti ja itsenäisesti päättää, milloin hän minkäkin työn aloittaa ja lopettaa. X ei ole ollut velvollinen ilmoittamaan näitä aikoja työnantajalle eikä ole näin tehnytäkään. X:n työmatkojen matka-ajat eivät ole työsuoritusta. Mukana mahdollisesti kuljetettu materiaali on ehkä muutamaa poikkeusta lukuunottamatta sopinut tavalliseen asiakirjasalkkuun. Hänen ei ole myöskään tarvinnut kuljettaa muita työntekijöitä autossaan.

Työneuvosto on lisäksi pyytänyt erikseen selvitystä A Oy:n organisaatiosta ja sen eri tasoilla toimivien henkilöiden lukumääristä. A Oy on toimittanut kaavion ja siihen liittyen sanallisen selvityksen. Yhtiön organisaatiosta vastaa toimitusjohtaja ja organisaation perustana on katetietoiset itseohjautuvat tiimit. Tiimien työtä tukevat linkit, joihin on koottu A Oy:n parhaat asiantuntijat muusta organisaatiosta riippumatta. Linkkeihin voi kuulua myös A Oy:n ulkopuolisia henkilöitä. Linkit käyttävät apunaan apuvalmentajia. Kaikesta toiminnasta kokonaisvastuun kantaa päävalmentaja, joka on toimitusjohtaja. Kirjallisessa selvityksessä yhtiö toteaa, että työntekijöille on annettu huomattavasti vastuuta ja ”kyttäminen” on unohdettu kokonaan. Tämä ei kuulu yhtiön yrityskulttuuriin. Työntekijöiden kokonaismäärä on 98 ja jakautuu markkinointiin ja myyntiin (22), kasvatukseen (53), alustatuotantoon (15) ja taloushallintoon (8). Linkit tukevat tiimien työtä hankkimalla ja välittämällä tietoa, tutkimustuloksia jne. Esimerkiksi markkinointilinkki, johon X kuului, piti palaverin noin kerran kuukaudessa. Apuvalmentajilla on kaikilla itsenäinen asema, mutta he tekevät työtään yhtiön toimipisteessä H:ssa toisin kuin aluemyyntipäällikkö X, jonka työajan järjestelyt eivät voineet olla valvottavissa.

Työneuvosto huomauttaa, että X on toimittanut kysytyihin asioihin selvityksensä vasta siinä vaiheessa, kun hänelle on varattu tilaisuus lausua katselmuksesta. Tässä yhteydessä X toteaa, että työsuhdetta solmittaessa ei sovittu, että hän päättäisi työsuorituksensa ajan itse. X:n työskentely oli työnantajan valvonnan alaisena tarkoin suunniteltu. Työn suunnittelu tapahtui X:n mukaan kuukausittain etukäteen myyntilinkkikokouksissa. Näissä kokouksissa sovittiin seuraavan kuukauden työtehtävät ja tavoitteet yleisesti. Näiden päätösten perusteella X laati toimitusjohtajan määräyksestä ja ohjeiden mukaisesti projektiaikatauluksi otsikoidulle lomakkeelle tarkan työsuunnitelman seuraavan kuukauden jokaiselle viikolle ja päiville. X pyytää tältä osin, että työneuvosto tutustuisi näihin aikatauluihin sopivalla tavalla. Aikatauluista voisi kiistattomasti todeta, että X:n tehtävistä keskusteltiin ja sovittiin niiden yhteydessä toimitusjohtajan kanssa käydyissä keskusteluissa varsin tarkasti. X:n mukaan toimitusjohtaja edellytti projektisuunnitelmat

hyväksyessään, että kaikki siinä ja muutoin erikseen viikoittain antamat ylimääräiset työtehtävät tulee viipymättä tehdä riippumatta siitä, kuinka kauan työsuorituksiin menee aikaa. Toimitusjohtaja oli ollut päivittäin useasti yhteydessä X:ään ja oli ollut jatkuvasti tietoinen siitä, missä X on ja mitä hän tekee. X ei ole voinut itsenäisesti ja vapaasti päättää, milloin hän minkäkin päivän työt aloittaa ja lopettaa. X oli ollut velvollinen päivän kuluessa jopa useasti raportoimaan töiden edistymisestä toimitusjohtajalle ja hän oli näin tehnytkin. Toimitusjohtaja oli usein määrännyt muutoksia matkasuunnitelmiin kutsuen X:n esimerkiksi H:n illaksi palaveriin tai tulemalla X:n hotellimajoituspaikkaan palaveriin. Yksi esimerkki toimitusjohtajan määräämistä lisätöistä oli Strateginen suunnitelma -nimisen tuotanto- ja myyntisuunnitelman laatiminen. X toteaa, että työmatkojen matka-ajat olivat osa työsuoritusta. Työmatkoilla mukana kuljetettu materiaali oli säännönmukaisesti niin runsasta, että X:n autossa ei voitu kuljettaa yhtään lisämatkustajaa. Jos mukana kuljetettiin matkustajaa, tuli matkustajalle järjestää tilaa jättämällä osa myyntimateriaalista pois. Materiaali täytti siten auton tavaratilan, takapenkin ja myös kuljettajan viereisen istuimen. Toimitusjohtaja oli vaatinut X:ää laatimaan kaikista puheluistaan puheluraportit ja nämä raportit toimitettiin säännöllisesti toimitusjohtajan käyttöön.

Työneuvosto huomauttaa, että X on esittänyt edellä selostetun hänelle varatun määrääjän päättymisen jälkeen ja asiassa toimitetun katselmuksen jälkeen. Näin ollen X:n esittämiin asioihin ei ole voitu katselmuksessa kiinnittää huomiota.

Työneuvosto on pyytänyt Rauman käräjäoikeudelta selvitystä siitä, miten on päädytty työneuvoston lausunnon hankkimiseen sellaisessa käsittelyvaiheessa, jossa suullista valmistelua ei ole vielä aloitettu. Lisäksi on tiedusteltu sitä, onko käräjäoikeus ollut myötämielinen lausunnon hankkimisen suhteen vai ei. Käräjäoikeuden käräjätuomari on ilmoittanut, ettei nimenomaista kansliakirjausta ole tehty siitä, että kantaja hankituttaa työneuvoston lausunnon. Käräjäoikeuden mielestä kantajan hanke työneuvoston lausunnon hankkimisesta ilmenee täysin riittävällä selvyydellä kantajan kirjallisesta lausumasta. Käräjäoikeus on ilmoittanut, että sen kanta työneuvoston lausunnon hankkimiseen on selkeästi myötämielinen. Jos käräjäoikeus olisi pyytänyt lausuntoa, olisi se tapahtunut kirjallisen valmistelun vaiheessa eli ennen henkilötodistelua. Käräjäoikeus on ilmoittanut, ettei ole syytä otaksua, että työneuvoston lausunnon antamista ajatellen asiassa voitaisiin päästä suullisessa valmistelussa pidemmälle kuin mihin nyt on kirjallisessa valmistelussa päästy.

Katselmus

Työneuvosto valtuutti istunnossaan 7.10.1999 työneuvoston sihteerin tekemään katselmuksen A Oy:ssä. Katselmuksen tarkoituksena oli selvittää muun muassa, mikä työaikalaki tuli yhtiössä sovellettavaksi X:n työskentelyn aikana ja toisaalta, millaista materiaalia X kuljetti autossa matkoilla mukanaan. Katselmus suoritettiin 27.10.1999. Katselmuksessa oli läsnä työneuvoston sihteerin lisäksi A Oy:n toimitusjohtaja ja talouspäällikkö. Katselmuksessa selvisi, että myynti- ja

toimistotyö on yhtiön muusta tuotantotoiminnasta erillistä toimintaa. Myyntiorganisaation tehtävänä on myydä tuotannon tuottamat sienet. Katselmuksessa esiteltiin yhtiön yleistä mainos- ja esittelymateriaalia sekä käytiin läpi tuotevalikoimaa. Katselmuksen yhteydessä liitettiin asiakirjoihin selvitys vuoden 1996 kehityskeskustelusta, joka oli käyty X:n ja Y:n välillä. Katselmuksesta on laadittu erillinen pöytäkirja, joka liitetään asiakirjoihin.

Kuuleminen katselmuksesta

Työneuvosto varasi asianosaisille tilaisuuden lausua vielä katselmuspöytäkirjan johdosta. A Oy:n puolesta esitettiin pöytäkirjan kohtaan 6, että toimitusjohtajan käsityksenä oli se, että X nimenomaan oma-aloitteisesti vei sieninäytteitä asiakkaille.

X on esittänyt katselmuspöytäkirjan johdosta seuraavaa. X katsoo, että katselmuksessa on selvitetty asioita, joiden oikeudenmukaisessa selvittämisessä olisi X:n läsnäolo ollut tarpeen. X kiistää katselmuspöytäkirjassa esitetyt tiedot siltä osin kuin ne ovat ristiriidassa hänen aiemmin tai seuraavassa esittämien väitteiden kanssa.

Palkkaus

X:n käsityksen mukaan hänelle oli sovittu kuukausipalkka eikä muusta palkkaustavasta työsuhteen aikana sovittu. Toimitusjohtaja oli ilmoittanut, että työnantaja haluaa maksaa erilaisia bonuksia tuloksesta riippuen. X:n mukaan tällaiset bonukset eivät kuuluneet hänen palkkausjärjestelmään, vaan ne olivat ylimääräisiä henkilökuntaetuja.

X:n työ H:ssa

X on ilmoittanut, että myyntilinkkipalaverit ja niiden yhteydessä käydyt neuvottelut toimitusjohtajan kanssa kestivät yhdestä kolmeen päivään. X kävi lisäksi usein n. 2-3 kertaa kuukaudessa A Oy:ssä toimintaan tutustumaan kutsuttujen asiakasryhmien oppaana. Osallistuessaan myyntilinkkipalaveriin X oli arvionsa mukaan 80 prosenttisesti ajasta työssä toimitusjohtajan työhuoneessa joko koko myyntilinkin tai toimitusjohtajan kanssa. Loppuajan X kävi neuvotteluja eri myyjien ja pakkaamon työntekijöiden sekä olkitoimituksia hoitavien työntekijöiden kanssa.

Yhtiön toimitilat

X:llä ei ole huomauttamista katselmuksessa todetuista asioista tältä osin.

Työhön liittyvä välttämätön materiaali

X toteaa katselmuksen olleen tältä osin puutteellinen. Näytepaketin koko oli noin 15 litraa ja näitä paketteja tuli olla kerralla mukana jopa kymmeniä. Esimerkiksi keskusliikkeiden tukkuihin jaettiin 20-80 näytepakettia eli pakkaus esimerkiksi jokaiselle puhelinmyyjälle. Suurena osana mukana kuljetettavasta materiaalista oli erilainen mainosmateriaali, kuten julisteet, reseptit ja telineet. Mainosmateriaali oli erittäin painavaa ja tällaista materiaalia oli autossa kerralla keskimäärin yli 100 kg. Tuotenäytteisiin kuului vielä 5 kg:n ja 10 kg:n muoviastiat, joissa oli täyssäilykkeitä ja puolijalosteita. Lisäksi vuosina 1991-1996 oli ns. Champ-salaatti- ja dippikastike sekä tuoresalaatteja. Samoin muun muassa herkkusienipyryköitä koemarkkinoitiin pitkään ja niiden toimitukset armeijalle ja kouluille tapahtuivat X:n henkilöautossa. Lisäksi X toimitti autollaan tuotteita elintarviketeollisuudelle koekäyttöön suuria erinä kerrallaan. X toimitti myös kauppoihin konsulenteille tavaraa autollaan. X:ää käytettiin usein apuna täydennystoimituksessa, mikäli hän oli lähialueella. X toimitti myös säännöllisesti keväisin ennen lomakauden alkamista ja ennen joulua liikelahjoja kymmenille sidosryhmiin kuuluville henkilöille. Tällaisia liikelahjoja olivat etupäässä sienipakkaukset ja isot sienikorit, mutta myös T-paitoja, hattuja, kyniä ym. normaaleja liikelahjatavaroita käytettiin.

Tuotteiden kuljetuksessa X:llä oli apunaan työnantajan isot kylmälaukut. Näissä kuljetettiin pakastetavaroita. Pakastetavarat X nouti pakastamoista tai valmistajilta. Kohteita, joihin X toimitti 3 ja 9 kg:n säilykeherkkusienipurkkeja, oli vähintään 150. Suurille asiakkaille purkkeja toimitettiin useita usean kerran vuodessa lähinnä koekäyttöön. X huolehti yhteydenpidosta G:ssä toimivan B-nimiseen yhteistyökumppaniin. Liikettä käytettiin alihankkijana ja liikkeelle siirrettiin osa valmistuksesta. X kuljetti yhteistoiminnan aikana suuria määriä raaka-aineita ja näytteitä autossaan G:lle.

Työsuhteen päättyessä X:n hallussa oli myynti- ja näytemateriaalia kaksi noin 1,5 metrin korkuista FIN-lavallista.

Olkien hankinta

Väite siitä, että X:n säännönmukaisiin tehtäviin ei kuulunut olkien näytteiden otto, on perätön. Kosteina vuosina X kävi syksyisin jokaisella olkia toimittavalla tilalla (30-70 kpl) ottamassa näytteet olkipaaleista. Kuivina vuosina näytteitä otettiin satunnaisesti. Aluksi X otti näytteet omalla porakoneellaan ja myöhemmin A Oy:n akkuporakoneella. Näytteet otettiin 2 litran vetoisiin muovipusseihin. Näytteenottomatkoilla pusseja X:llä oli autossaan useita kymmeniä. Luonnollisesti olkitoimitusten yhteydessä A Oy:ssä otettiin vielä näytteet, joiden perusteella olkitoimitukset hyväksyttiin ja niiden hinta määriteltiin.

X katsoo, että hänen työsuhteeseensa tulee soveltaa työaikalakia ja matkustamiseen käytetty aika tulee lukea työajaksi.

Lausuntopyynnön liitteenä olevista asiakirjoista saatava selvitys

X ja A Oy ovat 18.1.1991 solmineet työsopimuksen, jossa X:n tehtäväksi on määritelty ”hoitaa A Oy:n myyntiä ja myynnin edistämistä suoraan toimitusjohtajan alaisuudessa”. Palkan osalta on sovittu, että ”aluemyyntipäällikön kokonaispalkka on 12.000,-mk/kk.”. Asiakirjoissa on lyhennysjäljennös A Oy:n laatukäsikirjasta, jossa yhtiö on määritellyt X:n toimenkuvan. Siinä todetaan X:n tehtäväksi markkinoinnin osalta huolehtia laatukäsikirjan mukaisista markkinointitoimenpiteistä laatukäsikirjassa kuvatulla tavalla, valmistella viikoittaista/kausittaista/vuosittaista markkinointiohjelmaa ja vastata yhteydenpidosta keskusliikkeiden, tukkujen, teollisuuden, laitosten ja sk-kaupan päättäjiin. Yhteydenpidosta A on todettu, että X välittää tiedon tehdyistä markkinointitoimenpiteistä ja varmistaa, että näiden vaikutus varasto- ja pakkaamotoimintoihin ymmärretään, kehittää tiedonkulkutoimenpiteitä siten, että kustannukset A minimoituvat ja aistii kentällä olevat ja kehittyvät sienikauppaan liittyvät muutokset ja välittää ne toimitusjohtajalle. Kuljetusvastuun osalta on todettu, että X vastaa kuljetusten kustannustehokkuudesta, kehittymisestä sekä tuotteiden laadun varmistamisesta kuljetuksen aikana. Lisäksi on todettu, että X:llä on kokonaisvastuu oljenhankinnassa (osto, laatu, varastointi, kuljetukset). X:n tehtäväksi on lisäksi määritelty varmistaa muualla tapahtuvan jatkojalostuksen sujuminen laatukäsikirjan ohjeiden mukaisesti. Yhteistyöviljelijöiden yhdyshenkilönä X:n tehtäväksi on todettu maksimoida kannattavin myyntitapa ja huolehtia viikoittaisesta varaston tasapainosta. Lisäksi muina tehtävinä on todettu osallistuminen tuotekehitykseen, huolehtiminen omasta kehittämisestä pystyäkseen suoriutumaan eritasoisista kasvavista tehtävistä sekä toimitusjohtajan antamat muut projektiluonteiset tehtävät.

Asiakirjoissa on myyntilinkin kokousten muistiot 27.7.1995, 3.1.1997 ja 26.11.1997. Muun muassa kokouksessa 27.7.1995 on X:n osalta sovittu tehtävistä esimerkiksi seuraavasti ”X selvittää kalkyylin Päijät-Hämeelle ostetuista Holl.sienistä ja täyssäilykkeen toiminnasta.” Työn kuvista on sovittu X:n osalta ”2 pv/vko liikkumista, 3 pv/vko L:ssa mm. puhelinmyynti ja rahdit.”. Kokouksessa 3.1.1997 on sovittu muun muassa että ”X päivittää tukkujen ja ketjujen listauksen päättäjistä.” ”X ilmoittaa E:lle, F:lle ja W:lle muuttuneesta säilyvyysajasta ja kertoo oikeasta säilytystavasta.” Kokouksessa 26.11.1997 on sovittu, että ”X ottaa Z:n laatupäällikköön yhteyttä, laskutusvirheiden ennaltaehkäisyyn” ja ”Muihin I:n tukkuihin on yhteydessä.”.

TYÖNEUVOSTON LAUSUNTO

Yleistä

X on työskennellyt A Oy:ssä 15.1.1991-4.4.1998. X:n toimenkuvaus on yhtiön laatukäsikirjassa. X:n aluemyyntipäällikön tehtävänimikkeeseen kuului vaihtelevia ja useita tehtäviä. Tehtäviä on kuvattu yhtiön laatukäsikirjassa. Tehtävät vaikuttavat tässä yhteydessä laajoilta, kokonaisvastuullisilta tehtäviltä. Käsikirjassa ei ole yksityiskohtaisesti määritelty tehtäviä. Pääasiallisena tehtävänä käytännössä oli markkinointi. X hoiti yhteyksiä sidosryhmiinsä, joita olivat keskusliikkeiden, tukkujen, teollisuuden, laitosten ja suurkeittiökaupan päättäjät. Myöhemmässä vaiheessa X vastasi kuljetussopimuksista sekä olkien hankinnasta.

X:llä oli siis erilaisia, vaihtelevia tehtäviä. X:llä oli A Oy:n vuokraama työtila omassa kodissaan L:ssa. X:n kiinteäksi työpaikaksi oli siten sovittu L:ssa sijaitseva työhuone. X:n toimenkuvaan liittyi kiinteästi matkustelu ja asiakaskäynnit eri puolella Suomea. X kävi myös yhtiön toimitiloissa H:ssa muun muassa kuukausittaisissa myynti- ja markkinointihenkilöstön palavereissa.

X on nostanut kanteen Rauman käräjäoikeudessa 31.12.1998 vaatien A Oy:tä muun muassa maksamaan ylityökorvausten perus- ja korotusosia. Korvattavaksi vaaditut ylityöt on kaikki X:n mukaan tehty matkatöiden yhteydessä. Hämeen työsuojelupiiri on pyytänyt työneuvoston lausuntoa yleisesti siitä, onko ja millä edellytyksillä X:n työskentelyyn A Oy:ssä ollut noudatettava työaikalakia (605/1996) ja/tai sitä edeltänyttä työaikalainsäädäntöä ja siitä, missä määrin ja millä edellytyksillä X:n työssä matkustamiseen käyttämä aika luetaan työaikaan sisältyväksi.

Asiassa on siten tarkasteltava ensin sitä, mikä laki olisi työssä mahdollisesti tullut sovellettavaksi ennen työaikalakiuudistusta (23.11.1996). Samassa yhteydessä tulee tarkastella sitä, miten työneuvoston toimivaltaan vaikuttaa se, että asia on vireillä myös käräjäoikeudessa.

Tämän jälkeen on tarkasteltava, kuuluuko lausuntopyynnössä kuvattu työ sovellettavaksi tulevien lakien alaan vai ei.

Sovellettavaksi tuleva laki

Kauppaliikkeiden ja toimistojen työaikalakia sovellettiin lain 1 §:n mukaan työsopimuslaisia (320/1970) tarkoitettuihin työnantajaan ja työntekijään kauppaliikkeessä ja toimistossa samoin kuin näihin verrattavassa yrityksessä, joissa oli muita työntekijöitä kuin työnantajan puoliso tai lapset. Vakiintuneen soveltamiskäytännön mukaan teollisuuslaitoksen toimistoissa ja konttoreissa sovelletaan kauppaliikkeiden ja toimistojen työaikalakia, vaikka teollisuuslaitos olikin muun työaikalain alainen (mm. TN 1010-76). A Oy:ssä on tätä käytäntöä vastaavalla tavalla erotettu

toisistaan sienten tuotanto ja niiden myynti ja markkinointi. Tarkasteltaessa X:n työskentelyä ennen 23.11.1996, on arviointi siten tehtävä kauppaliikkeiden ja toimistojen työaikalain perusteella.

Asian vireilläolo tuomioistuimessa

Kantaja X on pyytänyt työsuojelupiirin välityksin työneuvoston lausuntoa asiassa, joka on vireillä kärjäoikeudessa. Asiassa ei ole kuitenkaan aloitettu suullista käsittelyä, vaan kärjäoikeus odottaa työneuvoston lausuntoa asiassa. Kärjäoikeus on ilmoittanut olevansa myötämielinen sen suhteen, että työneuvoston lausunto hankitaan asian käsittelyn tässä vaiheessa. Työneuvosto katsookin tällä perusteella tarkoituksenmukaiseksi tutkia lausuntopyynnön, vaikka samaa asiaa koskeva riita on vireillä kärjäoikeudessa.

Työ työpaikan ulkopuolella

Kauppaliikkeiden ja toimistojen työaikalakia (400/1978) ei sovellettu lain 1 §:n 2 momentin 3 kohdan mukaan kauppaedustajan tai tätä vastaavan työntekijän liikkeen tai yrityksen ulkopuolella tekemässä työssä, mikäli ei voitu katsoa työnantajan asiaksi valvoa, miten liikkeen tai yrityksen ulkopuolella tehtävä työ oli järjestetty työajan käytön osalta. Hallituksen esityksessä on tältä osin todettu, että säännöstä sovellettaessa tulisi kiinnittää huomiota siihen, onko työnantajalla kohtuulliset mahdollisuudet joko itse tai alaistensa avulla valvoa, koska yrityksen tai liikkeen ulkopuolella tehtävä työ alkaa tai loppuu. Lisäksi todetaan, että ratkaisevaa merkitystä ei ole sillä, onko työsuorituksen jatkuva valvominen mahdollista vai ei. Tulkinnassa voidaan käyttää apuna esimerkiksi sitä, onko työnantajalla ollut työpäiväkirjan tai työaikataulun avulla ollut mahdollista määrätä työajan käyttämisestä (HE 5/1978, s. 5.)

Työneuvosto on muun muassa päätöksessään TN 1275-91 tarkastellut kauppaliikkeiden ja toimistojen työaikalain soveltamista aluepäällikön työhön.

Aluepäällikkö työskenteli I:stä olevan C Liitto ry:n Länsi-Suomen aluepäällikkönä kaupungissa R. Aluepäällikön toimialueena oli Vaasan ja Keski-Suomen lääni, K:n talousalue ja Ahvenanmaan maakunta. Pääosan aluepäällikön työstä muodosti yhteydenpito liiton jäseniin, mikä edellytti matkustamista. Hän järjesti mm. koulutustilaisuuksia, osallistui paikallisyhdistysten kokouksiin ja kävi työmailla. Hänellä oli toimistohuone yksinomaisesti käytössään R:lla. Työnantajan suositus oli, että aluepäällikkö oli ainakin yhden päivän viikossa tavoitettavissa toimistossa. Työnantaja ei I:stä käsin valvonut työajan käyttöä eikä muutoinkaan yksityiskohtaisesti määrännyt yksittäisistä työtehtävistä. Osapuolet olivat sopineet tulostavoitteista ja aluemyyntipäällikkö oli toimittanut viikkosuunnitelman liiton toimistoon, jotta hänet saatettaisiin tarvittaessa tavoittaa matkoilta puhelimitse. Työneuvosto katsoi, että työn itsenäisen luonteen, vaihtelevien

työnsuorituspaikkojen ja -aikojen vuoksi työnantajalla ei ollut ollut kohtuullisia mahdollisuuksia valvoa aluepäällikön työn alkamista ja loppumista. Aluepäällikkö oli organisaatiossa suoraan toimitusjohtajan alainen ja häneltä edellytetyt työn tulokset olivat olleet pitkän ajan kuluessa syntyviä. Toimintatavat olivat jääneet suurelta osin jäsenistön tarpeiden mukaan aluepäällikön itsensä harkittaviksi eikä työn suoritus ollut hänen käytössään olleeseen toimistoon sidottua. Työneuvosto katsoi, ettei työskentelyyn tullut kauppaliikkeiden ja toimistojen työaikalain 1 §:n 2 momentin 3 kohdan mukaan soveltaa sanottua lakia.

Lausunnossaan TN 1332-1996, joka koski kauppaliikkeiden ja toimistojen työaikalain soveltamista toimialapäällikön työhön, työneuvosto tarkasteli eri valvontatapoja. Täältä osin työneuvosto totesi, että työsuorituksen jälkeen työnantajalle toimitettuja raportteja, matkalaskuja yms. ei voida yksinään pitää riittävinä osoittamaan valvontamahdollisuutta. Lisäksi todettiin, että eri asemassa valvontamahdollisuuden toteutumisen kannalta on työ, jonka suorituspaikka pysyy samana verrattuna työhön, jossa suorituspaikka on osittain työntekijän itsensä päätettävissä ja jossa suorituspaikka vaihtelee viikon ja jopa yhdenkin päivänkin aikana useaan otteeseen.

Kauppaliikkeiden ja toimistojen työaikalaisissa ei ollut nimenomaista säännöstä, jolla kotityö olisi jätetty lain ulkopuolelle. Laissa oli kuitenkin säännös siitä, että työnantaja ei saa pidentää laissa säädettyjä työaikoja antamalla työtä tehtäväksi työntekijän kotona. Säännöksen ensisijaiseksi tarkoitukseksi on katsottu työaika säännöstyvien lakien kiertämisen estäminen siten, että työpaikalla tehtävän työn lisäksi työntekijällä teetetäisiin työtä kotona. Säännöksen on katsottu sisältävän myös ajatuksen siitä, että kotona tehtävä työ ei ole lain alaista (mm. Virtanen, Kauppaliikkeiden ja toimistojen työaikalaki, s. 56). Työneuvosto katsoi päätöksessään TN 111996-86, ettei kauppaliikkeiden ja toimistojen työaikalakia tullut soveltaa yhdistyksen palveluksessa olleisiin puhelinmyyjiin, jotka työskentelivät kotonaan.

Työaikalain (605/1996) 2 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan lakia ei sovelleta työhön, jota työntekijä tekee kotonaan tai muutoin sellaisissa oloissa, ettei voida katsoa työnantajan asiaksi valvoa siihen käytettävän ajan järjestelyjä. Kyseiseen säännökseen pyrittiin kokoamaan vanhan työaikalain 1 §:n 2 momentin 3 kohdan ja kauppaliikkeiden ja toimistojen työaikalain 1 §:n 2 momentin 3 kohdan ja maatalouden työaikalain 2 §:n 3 kohdan säännökset. Uuden säännöksen soveltamisala on kuitenkin laajempi kuin vastaavien vanhojen säännösten. Työaikalain ulkopuolelle on jätetty siten kotityö (työ kodissa tai muualla työntekijän itse valitsemassa paikassa, jossa työnantajan ei voi valvoa työhön käytettyä aikaa). Työaikalakia ei sovelleta myöskään työhön, jota työntekijä tekee kiinteän työpaikan ulkopuolella, jos työnantajan asiana ei ole valvoa työhön käytetyn ajan järjestelyjä. Tässä arvioinnissa ratkaisevana on työtehtävien itsenäinen suoritustapa eikä niinkään työtehtävien laatu. Työpaikan ulkopuolella tehtävä työ on työaikalain piirissä, jos työnantaja voi määrätä ja määrää työpaikan ulkopuolella tehtävän työn päivittäiset ajankohdat. Samoin, jos työntekijällä on velvollisuus ilmoittaa työnantajalle päivittäisen työajan alkamisen ja päättymisen ajankohdat, mikäli työnantaja voi tämän perusteella valvoa työajan käyttöä.

Työaikalain 2 § 1 momentin 3 kohtaa työneuvosto on tarkastellut lausunnossaan 1357-99, jossa oli kyse myyntiedustajan työskentelystä.

X on työskennellyt kotonaan ja pääosin muualla kuin työnantajan toimitiloissa H:ssa. X:n kiinteänä työpaikkana on ollut hänen asuntonsa yhteydessä ollut huone. Tarkasteltaessa kauppaliikkeiden ja toimistojen työaikalain 1 §:n 2 momentin 3 kohdan ja työaikalain 2 §:n 1 momentin 3 kohtaa on arviointi tehtävä pääosin samalla tavoin. Lausuntopyynnössä tarkoitettussa tapauksessa sovellettavien säännösten tulkinta voidaan esittää samalla tavoin kuin työneuvoston lausunnossa 1357-99. ”Työaikalakia ei siis sovelleta työhön, jota työntekijä tekee kiinteän työpaikkansa ulkopuolella, jos katsotaan, että työ on luonteeltaan tai suoritusolosuhteiltaan niin itsenäistä, ettei työnantajan asiana ole valvoa työhön käytetyn ajan järjestelyjä. Työnantajan tehtäviinhän kuuluu valvoa työajan käyttöä niin, ettei säännöllistä työaikaa ylitetä eikä ainakaan ylitetä ylityön enimmäismääriä. Siihen, milloin kiinteän työpaikan ulkopuolella tehty työ jää työaikalain ulkopuolelle, vaikuttaa työn luonne ja suoritusolot. Niiden on oltava tosiasiallisesti niin itsenäisiä, ettei työnantajan voida edellyttää valvovan työajan järjestelyjä. Tällöinkin on kiinteällä työpaikalla tehtävään työhön sovellettava työaikalakia, ellei tällainen työ ole tilapäistä ja lyhytaikaista. Tämänäyttöisiä töitä, joita tehdään osittain työpaikalla ja osittain muualla voivat olla muun muassa kauppaedustajan tai vastaavan työ, eräät työt avosairaanhoidossa, terveydenhuollossa ja sosiaalitoimessa ja nk. kenttätyö (HE 34/1996, s. 36). Ratkaisevana asiassa ei ole ammattinimike tai työtehtävien laatu, vaan työtehtävien suoritus tapa. Lainkohdassa tarkoitettu työntekijä edustaa työnantajaansa asiakkaiden / muun sidosryhmän keskuudessa.

Työn suoritustavan on siis oltava itsenäinen ja lisäksi on kiinnitettävä huomiota työntekijän mahdollisuuksiin itsenäisesti suunnitella tarkat toimintatavat. Se, voidaanko työnantajan asiaksi katsoa valvoa työajan järjestelyjä, on arvioitava tapauskohtaisesti. Arvioinnin pohjaksi voidaan esittää tiettyjä suuntaviivoja. Hallituksen esityksessä työaikalaksi (HE 34/1996, s. 37) todetaan, että kiinteän työpaikan ulkopuolella tehtävään työhön on sovellettava työaikalakia, jos työnantaja voi etukäteen määrätä työpaikan ulkopuolella tehtävän työn päivittäiset ajankohdat. Samoin, jos työntekijä on velvollinen ilmoittamaan, milloin hän aloittaa ja lopettaa päivittäisen työnsä. Lisäedellytyksenä on, että työnantajalla on tosiasiallinen mahdollisuus valvoa työpäivän aikana työajan käyttöä. Työneuvosto on lausunnossaan 1349-98 todennut, että tavat, joilla työnantaja voi osallistua työaikojen järjestelyyn ja valvontaan voivat muodostua erilaisiksi eri olosuhteissa. Ratkaisevana arvioitaessa työaikalain soveltumista on pidettävä sitä, voiko työnantaja päättää tai etukäteen tietää työajan pysymisen säännöllisen työajan rajoissa, ylityön tekemisestä ja lepoajoista (TN 1275-91 ja 1329-1996). Jos työnantaja voi määrätä ja määrää työpaikan ulkopuolella tehtävän työn päivittäiset ajankohdat, on työ työpaikan ulkopuolella työaikalain piirissä. Näin myös silloin, jos työntekijällä on velvollisuus ilmoittaa työnantajalle päivittäisen työajan alkamisen ja päättymisen ajankohdan edellyttäen, että työnantajalla on myös mahdollisuus valvoa varsinaisen työajan käyttöä. Toisaalta työneuvosto on katsonut työaikalain 2 §:n 1 momentin 3 kohtaa tulkittessaan (TN 1349-98), että vaikka työnantaja ei nimenomaisesti määrää työn alkamis- ja päättymisajankohdista, voi työnantaja muilla toimenpiteillä vaikuttaa työaikojen järjestelyyn siten, että työajasta, sen sijoittelusta ja muusta järjestelystä on

tosiasiallisesti määrätty etukäteen. Näin on silloin, kun työnantaja tai tämän edustaja viime kädessä tekee päätökset siitä, missä työkohteessa ja milloin työntekijä on, sekä arvioi työhön kuluvien tuntien määrän. Jos työaika on tarkasti suunniteltu, voidaan työnantajan katsoa etukäteen määränneen myös työaikojen järjestelystä. Tällaisesta tilanteesta työneuvosto esitti lausunnossaan 1349-98 esimerkkinä tapauksen, jossa työn tekeminen on sidottu esimerkiksi asiakkaiden toimisto- tai muihin annettuihin kellonaikoihin. Tällöin työnantaja voi tarkan työmäärän mitoituksen avulla tosiasiallisesti määrätä etukäteen työn alkamisesta ja päättymisestä.

Työnantajalla on oltava mahdollisuus valvoa työntekijän työajan käyttöä myös työpäivän aikana. Mitään välitöntä ja jatkuvaa valvontaa ei kuitenkaan edellytetä, vaan riittävää on valvontamahdollisuuden olemassaolo. Työntekijän on oltava, kuten lausunnossa TN 13321996 on todettu, sillä tavoin työnantajan valvonnassa, että työnantaja voi tarvittaessa selvittää työajan pysymisen säännöllisen työajan rajoissa. Valvonnan taso ja sen käytännön muodot ovat aina työnantajan itsensä päätettävissä. --- Työneuvoston lausuntokäytännössä on katsottu, että työnantajan mahdollisuus saada jälkikäteen tietoa työajan käytöstä raporttien tms. välityksellä, ei välttämättä täytä valvontakriteeriä - valvontaan on oltava mahdollisuus nimenomaan työsuorituksen aikana.”

Verrattaessa X:n työskentelyä edellä esillä olleisiin tapauksiin erona on se, että X:n kiinteänä työpaikkana oli hänen kodissaan sijaitseva huone eikä tila yhtiön toimitiloissa.

Selvää on kuitenkin se, että työtehtäviensä puolesta X:n työ on laadultaan ja sisällöltään ollut kauppaliikkeiden ja toimistojen työaikalain ja työaikalain 2 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua työtä. Kyseessä ei em. lainkohtien kannalta tarvitse olla yksinomaan myyntityöstä. Osittain avoimeksi asiakirjojen perusteella jää, miten yhtiö oli tietoinen X:n työskentelystä ja sen ajoittumisesta. Osapuolten käsitykset siitä, miten toimitusjohtaja oli tietoinen X:n työskentelystä tai miten usein X oli yhteydessä yhtiöön ja millaista ohjeistusta hän sai, ovat erilaiset. X:nkaan tapauksessa työsuorituksen jälkeen toimitettujen matkalaskujen tms. ei voida katsoa täyttävän työn valvonta -kriteeriä. X:n toimenkuva sinänsä vaikuttaa kuitenkin melko itsenäiseltä. Ja kun kiinteänä työpaikkana oli X:n kodin yhteydessä ollut huone, on työnantajalla katsottava olleen erittäin rajalliset mahdollisuudet työajan seurantaan ja valvontaan. On selvää, että siltä osin kuin on kyse kotona tehdystä työstä, ei X:n työskentelyyn tullut soveltaa kauppaliikkeiden ja toimistojen työaikalakia eikä työaikalakia. Asiakkaiden luona tehtävän työn osalta A Oy:n ja X:n esittämät käsitykset ovat siinä määrin ristiriitaiset, ettei työneuvosto voi ottaa asiaan lopullista kantaa. Ratkaisu on tehtävä edellä tässä lausunnossa esitettyjen näkökohtien mukaan ja käräjäoikeudessa esitettävä näyttö huomioon ottaen.

X on työskennellyt jonkin verran myös yhtiön toimitiloissa. Tämä työ vaikuttaa asiakirjojen perusteella lyhytaikaiselta ja tilapäiseltä. Tähän työhön ei siten tule soveltaa työaikalakeja.

Matkustamiseen käytetyn ajan lukeminen työaikaan

X on vaatinut kanteessaan ylityökorvauksia matkaan käytetyn ajan osalta. Kanteen menestyminen edellyttää sitä, että ensiksi katsotaan, että X:n työhön on sovellettava kauppaliikkeiden ja toimistojen työaikalakia ja 23.11.1996 lukien työaikalakia. Jos tältä osin päädytään myönteiseen ratkaisuun, tulee tarkastella myös sitä, miten matkaan käytettyä aikaa on arvioitava.

Kauppaliikkeiden ja toimistojen työaikalain 3 §:n 9 momentin mukaan matkaan käytettyä aikaa ei luettu työajaksi, vaikka matka-ajalta olisi sovittu maksettavaksi korvauksia. Samoin työaikalain 4 §:n 3 momentin mukaan matkaan käytettyä aikaa ei lueta työaikaan, ellei matkaa ole samalla pidettävä työsuorituksena. Vaikka työaikalain 4 §:n 3 momentti poikkeaa hieman aiemmista vastaavista säännöksistä, ei säännöksellä tarkoitettu muuttaa vallinnutta pääsääntöä. Aikaa, joka kuluu matkustamiseen työn suorituspaikalle ja sieltä takaisin, ei siis yleensä lueta työajaksi. Jos matka on pelkän matkustamisen ohella työsuoritusta, voidaan tämä aika lukea työajaksi. Pelkästään se, että työntekijä kuljettaa työnantajan osoittamaa moottoriajoneuvoa, ei ole työsuoritusta, ellei kyseessä ole moottoriajoneuvon ammattikuljettaja (TN 848-68).

Matkaan käytettyä aikaa työaikalain (605/1996) kannalta työneuvosto on tarkastellut lausunnossaan 1357-99. Samalla tavoin asia voidaan tarkastella tässä yhteydessä.

”Työsuoritukseen viittaavia seikkoja on esitetty hallituksen esityksessä työaikalaksi (HE 34/1996). Asiaa ei ole voitu tarkoin säätää. Arviointi siitä, onko matkustaminen työsuoritusta, on aina tehtävä tapauskohtaisesti. Työneuvosto on kumotun työaikalain aikana ottanut kantaa asiaan. Matkustamisella voi olla työsuorituksen piirteitä silloin, kun työntekijä joutuu kuljettamaan moottoriajoneuvoa ja samalla työn tekemistä varten tarkoitettuja tarvikkeita tai välineitä. Menomatkan lukeminen työaikaan ei tarkoita sitä, että myös paluumatka olisi luettava työaikaan. Jokaista matkaa on arvioitava erikseen. Työneuvosto on aikaisemmassa käytännössään katsonut, että matka on työsuoritusta, jos kuljetettavana on satoja kiloja tai yli tuhat kiloa painavia työvälineitä ja -tarvikkeita (mm. TN 887-70, 1050-78, 1204-87 ja 1205-87). Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kuljettavilla tarvikkeilla tulisi aina olla jokin tietty paino, jotta matkustaminen luettaisiin työaikaan. Jos tarvikkeet ja välineet ovat painoltaan vähäisiä, voi myös niiden kuljetus olla tietyin edellytyksin työsuoritusta. Tällöin on kiinnitettävä huomiota siihen, olisiko tarvikkeiden kuljetus järjestettävä työpaikalle, jos työntekijä kulkisi sinne muulla tavoin kuin työnantajan osoittamalla ajoneuvolla ja siihen, onko matkustaminen tavaroita kuljettaen työntekijän ajankäytön kannalta edullisempaa kuin julkisilla kulkuvälineillä matkustaminen. Tässä yhteydessä työvälineillä ja -tarvikkeilla ei tarkoiteta kuitenkaan pieniä ammattityökaluja. Lisäksi on tarkasteltava sitä, onko työntekijä määrätty kuljetustehtävään vai ei (mm. TN 1322-95). Matkustaminen voi olla työsuoritusta myös silloin, kun työntekijä kuljettaa ajoneuvossa työn tekemistä varten tarpeellista työvoimaa (ks. em. työneuvoston lausunnot). Työsuoritus-kriteeriä on kuitenkin tulkittava suppeasti. Matkustamisen on oltava edellä selvitetyin tavalla matkustamisen ohella myös työsuoritusta, jotta se luettaisiin työaikaan. Mikä tahansa työskentely matkustamisen aikana, ei tee matkustamisesta työsuoritusta.”

X on ilmoittanut matkojen aikana hoitaneen runsaasti työasioitaan puhelimitse. Lisäksi hän on ilmoittanut kuljettaneensa mukanaan työssä tarvittavaa materiaalin 5-150 kg:n painosta. Ottaen huomioon edellä esitetyn, ei työasioiden hoitamista puhelimitse matkan aikana, voida pitää työsuorituksena, joka tekisi matkaan käytetystä ajasta työaikaa. X:n ja a Oy:n käsitykset X:n mukana kuljettamastaan materiaalista ovat ristiriidassa. Näin ollen työneuvosto ei voi ottaa asiaan tältäkin osin lopullista kantaa, vaan asia on ratkaistava käräjäoikeudessa mahdollisesti esitettävän näytön perusteella. Arvioitaessa materiaalin osuutta on otettava erityisesti huomioon se, kenen aloitteesta materiaalia kuljetettiin. Työneuvosto huomauttaa lopuksi, että matkaan käytetyn ajan tarkastelu on tarpeen ainoastaan, jos katsotaan, että kaikkeen X:n työhön sovelletaan kauppaliikkeiden ja toimistojen työaikalakia sekä työaikalakia. Jos näin on, on lopullinen ratkaisu matkaan käytetyn ajan lukemisesta työaikaan tehtävä edellä esitetyillä perusteilla.

Sovelletut lainkohdat

Työaikalaki (605/1996) 2 § 1 momentti 3 kohta ja 4 § 3 momentti.

Kauppaliikkeiden ja toimistojen työaikalaki (400/1978) 1 § 2 momentti 3 kohta ja 3 § 9 momentti.